

УДК 316:331.5-053.81

ПЕРШІ КРОКИ НА РИНКУ ПРАЦІ МОЛОДИХ ІНЖЕНЕРІВ ЗА ДАНИМИ ЕМПІРИКО-СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

А. О. Садовська

*Національний Технічний Університет
«Харківського політехнічного інституту»,
вул. Багалія, 21, м. Харків, Україна, 61000,
alyonkasecret@mail.ru*

Розглянуто особливості професійної адаптації випускників технічних спеціальностей на ринку праці України, їхня доля після закінчення ВНЗ. За допомогою соціологічного дослідження проаналізовано проблеми, які виникли при пошуку робочого місця за своєю спеціальністю. Актуальність теми зумовлена браком достовірної інформації стосовно ситуації на ринку праці інженерно-технічних працівників та стосовно перших кроків, які роблять випускники ВНЗ технічного профілю на ринку праці України. Відповідно відсутність точної інформації не сприяє поліпшенню навчального процесу та правильній орієнтації вищого технічного закладу, який готує відповідних фахівців. Також розглянуто, чи змінилися погляди випускників на свою спеціальність, на якість підготовки за своїм профілем, чи відчули вони себе затребуваними фахівцями на ринку праці України.

Ключові слова: професійна адаптація, випускник ВНЗ, ринок праці, молодий фахівець, професійні компетенції.

«Освіта здобута в Україні, має стати конкурентоспроможною в європейському та світовому освітньому просторі, а людина захищеною і мобільною на ринку праці».

Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті.

Актуальність теми зумовлена браком достовірної інформації стосовно ситуації на ринку праці інженерно-технічних працівників та стосовно перших кроків, які роблять випускники ВНЗ технічного профілю на ринку праці України. Відповідно відсутність точної інформації не сприяє поліпшенню навчального процесу та правильній орієнтації вищого технічного закладу, який готує відповідних фахівців. Підготовка кваліфікованих фахівців, які повністю відповідають сучасним світовим і національним тенденціям розвитку економіки і науки, є першочерговим завданням на шляху створення конкурентоспроможної високотехнологічної країни. Існує проблема недостатнього рівня задоволеності потреби роботодавців у кадрах, що здебільшого обумовлено неефективністю системи професійного самовизначення молоді, відсутністю систематизованої інформації щодо актуальних на ринку праці професій, низьким рівнем взаємодії між роботодавцями та освітньою сферою, недосконалістю існуючої системи освіти, зниженням якості підготовки студентів.

У сучасній науковій літературі увагу приділено вивченню проблеми професійного самовизначення молодих фахівців; розглянуто у роботах таких учених як: В. М. Ніколаєвський, А. І. Андрющенко, С. М. Вакуленко, Є. І. Холостова, О. М. Балакірева, З. П. Бараник, О. В. Калініна, О. В. Чернявська та ін. Трудова зайнятість та соціально-економічне самопочуття молоді розглянуто у роботах Є. Л. Спиридонової, О. М. Балакіревої, О. А. Морозової, В. Л. Кравченко, А. О. Серегіна, В. В. Онікієнко та ін. Але недостатньо розглянутою залишається проблема виходу випускників технічного профілю на ринок праці та їхня доля на ринку праці України, також за останні роки не проводилися емпіричні дослідження щодо випускників ВНЗ технічного профілю, стосовно їхньої долі на ринку праці України.

Мета цієї розвідки така: на основі аналізу емпірико-статистичних даних виявити долю випускників ВНЗ технічного профілю упродовж одного року після закінчення навчання, а також характер їхніх поглядів на обрану професію та інженерну працю.

Після закінчення навчання у ВНЗ особа потрапляє на ринок праці і починається етап так званої професійної адаптації. Професійна адаптація у широкому сенсі складається з пошуку першого робочого місця та пристосування до нових умов праці, вимог роботодавця або організації, членом якої стає молода людина. У вузькому сенсі це – адаптація (пристосування) людини до нових для нього умов праці. Різновид професійної адаптації – виробнича адаптація (пристосування до умов, вимог, норм конкретного виробництва, виробничого процесу). Характеризується досконалим оволодінням вибраною професією або спеціальністю, закріпленням трудових навичок і умінь, що виявляється в стабільному виконанні норм [7, с. 135]. Молодь виходить на ринок праці невідповідною до праці, з низьким рівнем освіти, відсутністю досвіду роботи та з орієнтацією на легкий заробіток грошей, але молодь – це соціальна група, яка легше пристосовується до нових умов праці, вимог, норм тощо. Професійна адаптація є третьою стадією професійного становлення особистості. Характеризується не лише пристосуванням, але й входженням до активної діяльності. Для молодого фахівця професійна адаптація – це засвоєння професійних і соціальних функцій, активне включення в життя трудового колективу [13, с. 55].

Проводячи соціологічне дослідження, яке складалося з двох етапів, серед випускників Національно технічного університету «Харківський політехнічний інститут», за спеціальностями: інженер-механік, інженер-енергетик та ІТ-спеціаліст, які вийшли на ринок праці України у 2014 році, ми ставили перед собою такі завдання:

1. З'ясувати долю молодих випускників університету технічного профілю на ринку праці України.
2. Виявити думку студентів про рівень отриманої освіти за фахом.
3. З'ясувати професійні плани.
4. Виявити ставлення до професії.

Наше дослідження було побудоване за результатами опитування випускників НТУ «ХПІ». У другій частині нашого дослідження взяли участь 53 особи. Розглянемо склад і особливості вибірки. 83 % опитаних респондентів чоловічої статі, а 17 % – жіночої. При цьому більшість респондентів (76 %) у шлюбі не перебувають, 14 % одружені або заміжні і 10 % живуть у цивільному шлюбі. Отже, більшість респондентів у нашій вибірці чо-

ловічої статі (що пояснюється специфікою професії), у шлюбі не перебувають. Нам вдалося включити у вибірку представників різних інженерних напрямів. Це має сприяти побудові об'єктивної картини. Також ми проаналізували, як молоді фахівці оцінюють своє матеріальне становище. Більшість респондентів (44 %), оцінюючи своє матеріальне становище, обрали варіант «на продукти харчування вистачає, але одяг та найбільш необхідні побутові речі купувати важко». По 21 % респондентів обрали варіанти «вистачає на їжу та одяг, але купувати речі тривалого користування важко» і «забезпечений грошима (а), роблю заощадження, час від часу купую речі тривалого користування». 13 % респондентів зазначили, що грошей іноді не вистачає навіть на продукти харчування: «іноді відмовляю собі в найбільш потрібному». І лише 1 % сказали, що ні в чому собі не відмовляють.

Перше питання, яке нас цікавило – це чи працевлаштовані випускники, в якій сфері вони працюють, і наскільки їх задовольняє їхня діяльність.

Рис. 1. Розподіл відповідей на питання:
«Яке Ваше місце у сфері трудової діяльності на сьогодні?»

Було виявлено, що 39 % респондентів мають постійну роботу за спеціальністю. Ще 20 % опитаних працюють на інженерній посаді, але не за фахом, або ж мають постійну роботу, але в іншій професійній області. Ще 8 % шукають роботу з частковою або повною зайнятістю. 5 % респондентів працюють за контрактом на проектній роботі. Цікаво зазначити, що за даними першого етапу дослідження 90 % випускників замислювалися про те, щоб піти працювати за спеціальністю, тоді як зараз в інженерній сфері залишилися лише 61 % респондентів. Для тих, хто працює в інженерній сфері, призначалося таке питання: «Чи легко їм було знайти роботу за фахом?». 53 % респондентів, які працюють за фахом, зазначили, що роботу було знайти «швидше складно, ніж легко». 29 %, навпаки, вибрали варіант «швидше легко». Ще 18 % працюючих респондентів вагалися, як відповісти. На питання «Якими каналами ви користувалися при пошуку роботи?» можна було дати кілька варіантів відповідей, тому сумарний відсоток більше 100. Було виявлено, що 39 % респондентів шукали роботу через ЗМІ та рекламні видання, 36 % шукали через Інтернет. 25 % звернулися за допомогою до друзів і знайомих, а 15 % відстежували пропозиції, що надходять в Університет.

Варто відзначити, що рік тому лише 2 % випускників розраховували на допомогу родичів і знайомих, а в Університет не планував звертатися ніхто з них. Більшість працюючих респондентів (52 %) шукали роботу 3–4 місяці. 27 % витратили на пошуки 1–2 місяці. 11% шукали робоче місце протягом 7–8 місяців. 5 % знайшли роботу практично відразу, і ще стільки ж протягом 5–6 місяців.

Наступні питання призначали для тих, хто працює, але не за своїм профілем. Цікаво було з'ясувати причини, чому випускники не пішли працювати за професією. Думки розділилися. 34 % респондентів відповіли, що шукали роботу за спеціальністю, але не знайшли вільних вакансій. Ще 30 % знайшли варіанти роботи за професією, але їх не влаштували умови праці, заробітна плата. 20 % знайшли роботу знайомих або членів сім'ї, але в іншій сфері. Ще 16 % мали вигідні пропозиції про роботу в іншій сфері і навіть не намагалися влаштуватися за фахом. Варто відзначити, що варіант «я почав свій власний бізнес» не обрав ніхто. Таким чином, можна припустити, що пошуки роботи в інженерно-технічній сфері були для випускників не дуже легкими. У більшості респондентів на пошуки пішло від 1-го до 4-х місяців, було досить складно знайти вільні вакансії, крім того, респондентів часто не влаштовувала пропанована заробітна плата. Далі працюючим респондентам ми ставили питання, що стосуються їх задоволеності різними сторонами праці. 51 % працюючих респондентів частково задоволені своєю заробітною платою, ще 37 % задоволені повністю. 12 % опитаних не задоволені оплатою праці. Як показало опитування, з графіком роботи справа йде складніше. По 35 % працюючих респондентів не задоволені або частково задоволені графіком роботи. І лише 30 % повністю влаштовує графік трудової діяльності. Що стосується можливості саморозвитку і кар'єрного зростання, 43 % працюючих респондентів вважають, що частково можуть задовольняти цю потребу, ще 35 % повністю задоволені можливостями, які надає робота. 13 % опитаних не бачать можливостей розвитку і зростання на роботі. 9 % не змогли відповісти. Відносинами з керівництвом повністю задоволені 62 % опитуваних, 31 % задоволені частково і 7 % не змогли відповісти. З питання відносин у колективі було виявлено, що 79 % повністю задоволені відносинами з співробітниками, 16 % – частково, 5 % не змогли відповісти. Таким чином, можна говорити про те, що більшість випускників хоча б частково задоволені своєю заробітною платою і змістом роботи, вони також бачать можливості саморозвитку та кар'єрного зростання. При цьому практично всі респонденти задоволені відносинами з керівництвом і колективом. Однак варто зазначити, що не всіх влаштовує графік роботи. Ми проаналізували рівень заробітної плати респондентів. 29 % респондентів мають заробітну плату 2000–2500 грн. 25 % отримують менше 1500 грн., 25 % опитаних заробляють 2500–3000 грн. Ще 15 % мають заробітну плату 1500–2000 грн. І лише 6 % заробляють 3500–4000 грн. Варто відзначити, що понад 4000 грн не заробляє жоден з респондентів. Таким чином, рівень заробітної плати респондентів досить низький. Нас також цікавило, з яких причин випускники не влаштувалися на роботу (таких було всього 4 людини). 75 % (3 людини) відповіли, що їх не влаштували ті варіанти, які їм пропонували. 25 % (1 людина) сказав, що його утримують батьки (або чоловік/дружина). У той же час, половина з непрацюючих (2 людини) зазначили, що шукають роботу наполегливо і постійно, тоді як інші 50 % шукають несистематично. Далі ми

досліджували ставлення респондентів до ринку праці. Перше питання стосувалося того, наскільки високою або низькою бачать респонденти конкуренцію на ринку праці. 47 % респондентів вважають, що конкуренція швидше висока, ніж низька. 23 %, навпаки, відзначають, що конкуренція скоріше низька. 21 % вважають конкуренцію однозначно високою, ще 7 % – не змогли відповісти. 2 % опитаних назвали конкуренцію низькою. 61 % респондентів в процесі пошуку роботи зустрічали невелику кількість вакансій за фахом. Ще 19 % не знаходили вакансій за професією зовсім. 14 % вважають, що пропозицій на ринку праці досить багато, а 6 % відзначають, що бракує вакансій зовсім. Загалом можна судити про те, що конкуренція на ринку праці досить висока, а пропозицій роботи в інженерно-технічній сфері не дуже багато. Також респонденти відзначають велику кількість шукачів у своїй сфері діяльності. 53 % скоріше згодні з тим, що претендентів за їхньою спеціальністю багато. Ще 23 % повністю згодні з таким твердженням. 19 % не змогли відповісти. 3 % вважають, що таких шукачів мало, а 2 % відповіли «швидше ні, ніж так». З наступного питання («Які основні критерії вибору висуває роботодавець?») також були можливі кілька варіантів відповідей, тому загальна сума більше 100 %.

Рис. 2. Розподіл відповідей на питання:
«Які основні критерії відбору висуває роботодавець?»

80 % респондентів відповіли, що роботодавець вимагає знання спеціальних областей. Ще 75 % – знання іноземної мови. 56 % опитаних зазначили, що при влаштуванні на роботу часто вимагають досвід роботи за спеціальністю, а 47 % обрали наявність диплома про вищу освіту. 11 % вважають, що диплом повинен бути з оцінками «4» і «5». Таким чином, роботодавці висувають високі вимоги до випускників, за рахунок чого останнім буває досить важко знайти роботу. Запитання «Чи відчуваєте ви себе затребуваним фахівцем?» виявилася складнішим. 38 % респондентів не змогли відповісти на нього. 29 % відповіли «швидше ні, ніж так», 25 % відповіли «скоріше так, чим ні». Лише 8 % відповіли на це питання ствердно. На питання «Чи виникало у вас бажання змінити професію?» 40 % відповіли «ні, мене влаштовує моя професія». 34 % зізналися, що іноді виникають подібні думки, 19 % думали про це, але не серйозно. 6 % зазначили, що це їхнє основне бажання і 1 % часто думають про це. Таким чином, конкуренція в

інженерно-технічній сфері досить висока. Респонденти не відчувають себе потрібними фахівцями, багато з них замислювалися про те, щоб змінити роботу. На запитання «Чи плануєте Ви продовжувати освіту в тій чи іншій формі?» 36 % респондентів відповіли негативно, ще 31 % допускають таку можливість, але не найближчим часом. Ще 27 % планують вивчати іноземну мову або вивчати інші спеціальні навички. 6 % хочуть отримати другу вищу освіту в іншій сфері. І лише 1 % (1 особа) хоче навчатися далі. Незважаючи на труднощі працевлаштування і незадоволеність заробітною платою більшість респондентів не планують продовжувати навчання, проте багато хто замислюється про те, щоб підвищити вже набуті навички. Далі були питання, що стосуються обраної спеціальності, ВНЗ, а також про задоволеність отриманою освітою. На питання про те, обрали б респонденти цей же ВНЗ, якщо б зараз могли повернутися назад, лише 12 % відповіли абсолютно ствердно. Інші сумніваються: 42 % опитаних відповіли «скоріше так, ніж ні», а 46 % – «скоріше ні, ніж так». Цікаво, що рік тому сумнівів не було в жодного з випускників. Ймовірно, зіткнувшись з ситуацією на ринку праці, респонденти задумалися, чи правильний вибір вони зробили, коли обирали ВНЗ. Що стосується задоволеностю обраним факультетом та спеціальністю, лише 9 % задоволені повністю. 48 % обрали відповідь «скоріше задоволений, ніж ні», ще 38 % – «скоріше ні, ніж так». 5 % не задоволені обраним факультетом і спеціальністю. Із цього питання також знизився відсоток задоволених респондентів. Ми також опитали респондентів на предмет того, наскільки вони задоволені отриманою освітою. Першим було питання про задоволеність теоретичною підготовкою. 51 % респондентів задоволені частково. Водночас, 31 % не задоволені зовсім і лише 18 % опитаних задоволені повністю. Що стосується практичної підготовки – 48 % респондентів не задоволені отриманими навичками. Ще 23 % задоволені частково, 12 % – повністю. 17 % не змогли відповісти. Відповіді стосовно психологічної підготовки розподілилися таким чином: 44 % респондентів не задоволені психологічною підготовкою 29 % задоволені частково, лише 13 % – повністю. 14 % не змогли відповісти. Управлінськими якостями і навичками 44 % респондентів також не задоволені. Ще 32 % задоволені частково, і лише 7 % – повністю. 17 % опитаних не змогли відповісти. Аналогічним чином розподілилися думки з приводу економічної підготовки. 44 % респондентів не задоволені рівнем своїх знань у сфері економіки. 33 % задоволені частково, 17 % – повністю. 6 % опитаних не змогли відповісти. Що стосується рівня володіння програмою «Scad office», 48 % респондентів не задоволені рівнем своїх знань, 34 % задоволені частково, 10 % опитаних – повністю, 8 % не змогли відповісти. Щодо програм Axis Vm і Staad Pro. 48 % не задоволені рівнем своїх умінь, 17 % респондентів задоволені частково, 12 % повністю задоволені, 23 % не змогли відповісти. Знання розрахункових систем також задовільняє не всіх респондентів. 49 % респондентів незадоволені рівнем своїх знань у цій сфері. 23 % задоволені частково, 10 % задоволені повністю. 18 % опитаних не змогли відповісти. Задоволеність знанням іноземної мови також не є високою. 31 % не задоволені своїми знаннями, 15 % задоволені частково, 10 % задоволені повністю, 44 % не змогли відповісти. Отже, більшість респондентів не задоволені або лише частково задоволені отриманими у ВНЗ знаннями і навичками. Цікаво зазначити, що в дослідженні минулого року задоволених

респондентів було набагато більше, тоді як незадоволених не було зовсім. Ймовірно, випускники змінили своє уявлення про себе, зіткнувшись з реальними вимогами і побачивши свої можливості. З іншого боку, можна припустити, що, попрацювавши, вони стали більш критичними до себе, у них збільшився запас знань і навичок, тому вміння, отримані у ВНЗ, вони оцінюють більш низько. Тільки за показником «практична підготовка» незадоволених респондентів було більше. Ймовірно, почавши працювати, випускники зрозуміли, що у них все ж є необхідні навички та вміння. Відповіді на питання «ким ви бачите себе в майбутньому?» розподілилися так. Більшість – 50 % респондентів бачать себе успішними професіоналами у справі, якою займаються зараз. 25 % опитаних бачать себе держслужбовцями та управлінцями, ще стільки ж не мають оптимістичних надій на майбутнє і вважають за краще жити сьогоднішнім днем. Трохи менше – 10 % бачать себе підприємцями, які використовують вищу освіту в цілях власного бізнесу. 7 % сподіваються стати добрими фахівцями (не важливо, в якій спеціальності), 8 % респондентів бачать себе рядовими працівниками і стільки ж – вільними людьми, які займаються тим, чим хочуть самі. 1 % (1 людина) обрала відповідь важко відповісти.

За підсумками дослідження можна зробити певні висновки. Практично всі випускники знайшли роботу, проте далеко не всі за фахом. Можна припустити, що пошуки роботи в інженерно-технічній сфері були для випускників не дуже легкими. Значно знизилася кількість людей, бажаних піти працювати за своїм профілем. У тих же респондентів, які працюють за професією, на пошуки пішло від 1-го до 4-х місяців, було досить складно знайти вільні вакансії, крім того, респондентів часто не влаштувала пропонована заробітна плата (варто зазначити, що більшість респондентів загалом не задоволені своїм матеріальним становищем). Проте більшість випускників хоча б частково задоволені своєю заробітною платою і змістом роботи, вони також бачать можливості саморозвитку та кар'єрного зростання. Рік тому частина респондентів зазначали, що інженерно-технічний профіль не є їхнім покликанням, деякі з них, до того ж, не задоволені обраним факультетом і спеціальністю. Водночас, усі респонденти схилилися до того, що, якби була можливість повернутися в минуле, вони б все одно пішли в цей ВНЗ. Зараз у цьому впевнені лише 13 % фахівців, решта висловили сумніви в правильності свого рішення. Ймовірно, зіткнувшись із ситуацією на ринку праці, респонденти задумалися, чи правильно вони вибрали ВНЗ. Більшість респондентів не задоволені або лише частково задоволені отриманими у ВНЗ знаннями і навичками. Цікаво зазначити, що в дослідженні минулого року задоволених респондентів було набагато більше, тоді як незадоволених не було зовсім. Ймовірно, випускники змінили своє уявлення про себе, зіткнувшись з реальними вимогами і побачивши свої можливості. З іншого боку, можна припустити, що, попрацювавши, вони стали більш критичними до себе, у них збільшився запас знань і навичок, тому вміння, отримані у ВНЗ вони оцінюють більш низько. Тільки за показником «практична підготовка» незадоволених респондентів було більше. Ймовірно, почавши працювати, випускники зрозуміли, що у них все ж є необхідні навички та вміння. Рік тому була помітна деяка невизначеність випускників – багато з них не були впевнені, чи варто здобувати другу освіту, у яку компанію краще піти працювати, залишитися на батьківщині або виїхати за кордон. Майбутнє бачилося їм розмитим і невизначеним. У дослідженні цього року

також простежується деяка нестабільність і невизначеність, проте молоді фахівці поступово вибудовують своє життя – знаходять роботу, прагнуть так чи інакше вирішувати виникаючі проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Аболафія М.* Конструирование рынков / М. Аболафия. – К. : 1998. – 157 с.
2. *Антонюк В. П.* Формування та використання людського капіталу в Україні: соціально-економічна оцінка та забезпечення розвитку : монографія / В. П. Антонюк ; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2009. – 348 с.
3. *Бабушкіна Т.* Молодежь на рынках труда и образовательных услуг / Т. Бабушкіна, М. Гарсія-Исер // Человек и труд. – 2009. – № 6. – С. 40–43.
4. *Балакірева О. М.* Проблеми працевлаштування та міграційні орієнтації молоді / О. М. Балакірева, О. В. Валькована // Економіка і прогнозування. – 2010. – № 4. – С. 76–91.
5. *Бараник З. П.* Статистика ринку праці : навч. посібник. / З. П. Бараник. – К. : КНЕУ, 2009. – 167 с.
6. *Бандур С. І.* Забезпечення зайнятості населення в контексті сучасної інноваційної політики держави / С. І. Бандур // Продуктивні сили України. – 2006. – № 1. – С. 62–71.
7. *Гладкова В. М.* Профорієнтація : навч. посібник [Текст] / В. М. Гладкова. – Л. : Новий Світ. – 2000, 2014. – 160 с.
8. Закон України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 р., №2984-III / Урядовий кур'єр. – 2002. – № 86.
9. Закон України «Про освіту» від 23 травня 1991 р., №1060-XII / Відомості верхової ради УРСР. – 1991. – № 34.
10. *Заславская Т. И.* Социология экономической жизни / Т. И. Заславская, Р. В. Рывкина. – Новосибирск, 1991. – 486 с.
11. *Зайцева К. В.* Соціалізація ринку праці: методологія, теорія, механізми розвитку: монографія. – Донецьк, Дон КВТ. – 2009. – 228 с.
12. Зайнятість та ринок праці: міжвідомчий науковий збірник НАН України і Міністерства праці та соціальної політики України. – К. : РВПС України НАН України, 2009. – Вип. 21–22.
13. *Кудрявцев Т. В.* Психологический анализ динамики профессионального самоопределения личности / Т. В. Кудрявцев, В. Ю. Шегурова // Вопросы психологии. – 2012. – № 2. – С. 51–59.

Стаття надійшла до редколегії 24.10.2015

Прийнята до друку 29.10.2015

THE FIRST STEPS OF YOUNG ENGINEERS IN THE LABOR MARKET ACCORDING TO THE EMPIRICAL-SOCIOLOGICAL RESEARCH

A. O. Sadovska

*National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»,
Bagaliya Str. 21, Kharkiv, Ukraine, 61000,
alyonkasecret@mail.ru*

In this article it is dealt with the features of professional adaptation of graduates of technical specialties in the labor market of Ukraine and their fate after the graduation. The sociological research was of great help to analyze problems, which had appeared in finding jobs in their field. The relevance of the topic due to a lack of reliable information about the situation in the engineering staff labor market and about the first steps that technical profile graduates make in the labor market of Ukraine. Therefore the lack of accurate information does not improve the educational process and does not give the correct orientation to higher technical institution that trains specialists. Also It had been examined whether the attitudes of graduates changed about their specialty, about the quality of training in their profile, or they felt that they were needed as specialists in the labor market of Ukraine. After graduating from university a person falls into the labor market and the stage of professional adaptation begins. Broadly professional adaptation consists of finding the first job and adapt to new conditions and requirements of an employer or an organization in which a young man becomes a member. In the narrow sense this is adaptation to new conditions for him. The variety of professional adaptation is industrial adaptation (adapting to the conditions, requirements, rules of a specific enterprise, the production process). It is characterized by a perfect mastery of chosen profession or specialty, consolidation of skills and abilities, as reflected in stable performance standards. Professional adaptation is the third stage of professional development of an individual.

It is characterized not just adaptation, but also the entry to the activity. For a young specialist professional adaptation it is mastering professional and social functions, active involvement in the life of the labor collective. Making the research which consisted of two phases among graduates of National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» in the fields: mechanical engineer, electrical engineer and IT specialist, which went to the labor market of Ukraine in 2014, we made the following objectives our aim: to determine the fate of young graduates of technical profile in the labor market of Ukraine; to identify the opinion of students about the level of education in their specialty; to determine professional plans; to identify the attitude to the profession. Our research was based on a survey of graduates of NTU «KPI». In the second part of our studying 53 people have been involved.

Keywords: professional adaptation, graduates, labor market, young specialist, professional competence.